

ADATOK

ERDÉLY PÓK-FAUNÁJÁHOZ.

Közli **Hermann Otto.**

I.

Köztudomású dolog, hogy Bielz Ede ur 1857-ben egy, Erdélyt akkori állapotában kimerítően ismertető munkát bocsátott közre. E könyv sok ismeretes és ismeretlen dolgokra nézve szolgál újjmutatással. Erdély Faunájáról szólva, sok más, hazánkban eddig még meg nem ismertett állatseregekre utalva megjegyzi, hogy az erdélyi pókfajok még merőben ismeretlenek! Ezt olvasva rögtön eltökéltem magamat, a pókokat tanulmányozásaim körébe vonni s azon vagyok, hogy mintegy három havi tanulmányozásom némi eredményét, egyelőre csak puszta jegyzék formában bemutassam. E jegyzéket bátorkodom a következő néhány indokló szóval bevezetni.

Habár már Aristoteles figyelemre méltatta a pókokat, megtörtént mégis, hogy mai napon a Zoologia rendszerében sokkal hátrább álló állatseregek ismeretesek a világszerte fitymált, sőt utált, üldözött és annyi babonával s költött rosz tulajdonokkal illetett pókoknál. A természeti tudományok feladatainak egyike az is, hogy oszlassák a babonát, irtsák a balhiedelmet s állítsanak minden tárgyat a kellő világosságba; mert csak így válik lehetségessé az egyes tárgyak érdemes és valódi becslése.

E feladat körébe éppen annyi joggal tartoznak, a pókok, mint akár a ragyogó tollú Colibri akár az oriás Elefánt.

Mi történt eddig a pókok ismertetése érdekében?

Nem czélom itt a pók-irodalom történelmét fejtegetni, csak azt kívánom megjegyyezni, hogy a halhatatlan Linné után báró Walkenaer, egy jeles francia tudós volt az első, a ki az akkoriban szerte divó Buffon irodalmat (Suites à Buffon) egy, a pókokról szóló becses munkával gazdagította, melyet a rendszerezésnél mindég kiinduló pontnak kell tekintenünk.

A boncz- és élet-tani homályba leginkább Treviranus és az újabb időben Leuckart és Frey (Wagner Rudolf „Icones Zootomicae“ folytatásául) hoztak egy kis világosságot. Az utolsó nagy munka czime: „Hahn und Koch: die Arachniden,“ mely 1831-ben kezdődvén 1850-ben fejeződött be. Ez azonban terjedelme daczára igen csekély világot vet különösen a pókok életmódjára, és egyedül a külső formára, jelesen pedig a szinezetre fekteti a fő súlyt. Hogy ez az alap nem elégséges és jelesen a pókoknál, mint a melyek az „Insecta amatabola“ közé tartoznak, csak számos tévedést szülhet a fajok megkülönböztetésében, ezt kimutatni más alkalomra halasztom. Itt még csak azt kívánom megjegyyezni, hogy mindössze nagyon kevés történt és a pókok sok éven át mind e mai napig mintegy hagyományosan és utániratilag vándoroltak egy Synopsisból a másikba, s míg az Entomologia sok más szakja specialis egyletek és társulatok kezében gyönyörű virágzásnak és haladásnak örvendett és örvend, addig a pókok háborítatlanul szőtték hálóikat, lesték prédájokat. —

De mondhatni szőtték és nem szövik már ma figyeletlenül; mert a legújabb időben lassanként azok a Faunisták is, a kik eddigelé távol maradtak a pókoktól, mind inkább fordítják figyelmöket rájuk. A buzdítás érdeme itt első helyen Frauenfeld Györgyöt méltán illeti.

A természeti tudományokban jelesen a Zoologiában mai napig mindég lehetett észrevenni a divat bizonyos nemét, a mely megint az izléssel állott kapcsolatban. Így történt, hogy oly természeti tárgyak, a melyek a szemet kecsegtették, egész cultust (hogy ne mondjam maniának) idéztek elé. Volt idő, a melyben a kagyló gyűjtés szenvedélye uralkodott, a mikor egy *Scalaria pretiosa*ért szívesen fizettek öt-hatszáz söt ezer tallért, holott most egy-két és legfeljebb öt talléron a legszebb példányokat, bár mily mennyiségben, vásárolhatjuk. A jelen száz elején kiváltképpen a bogarak voltak

napirenden s Bécsben, mint az Entomologia akkori központján egy némely bogárért két-háromszáz forintot fizettek; holott most négy, öt krajczáron megszerezhetni azon fajt; persze miután mind a két esetben a természeti tudományok nem csak az állatok külsejével hanem élettörténelmével is kezdettek foglalkozni; mert az életmód szabályai által vezetve mindég és bőven találták meg azt, a mint az előtt csak a véletlenség hozott.

A pókok még mindeddig nem vergődhettek a divatig; habár sok külföldi pók minden képzelő tehetséget túlszárnyaló, rendkívüli alakja méltán felkölthette volna a kíváncsiságot, majd a birtokvágyat s ezzel a divatot. Ez azonban a tárgy nehéz fentartásába ütközött és valóban, egy a régi mód szerint összeállított pókgyűjteménynek, borszeszben összezsugorodott és macerált, vagy gombostűn száradott ránczos, szinevesztett alakjával kevés vonzóereje volt akár a sokszor hasznos Dilettánsra, akár a magán tudásra nézve; a Faunistát pedig éppen visszariasztotta. E körülmény magában véve nem csekély befolyással volt a pókok elhanyagolására, de e bajon szerencsésen átesve kilátás van arra, hogy az Araneologia rövid idő múlva az Entomologia legápoltabb szakai színvonalát fogja elérni. A fentartás új módját e helyen mellőzve megjegyzem, hogy terjedelmes és világos utasítást reá az állat- és növénytani, bécsi cs. k. társulat évkönyvei 1859-ki kötetében Dr. Böckh György s ennek nyomán Dr. Woldrich, irt le; egy lényeges javítást pedig az 1865 diki kötetben magam közöltem.

Lássuk már mostan Erdély pókfaunája állását. — A kezdemény érdeme itt Sill Victor urat a term. tudom. szebeni egylet tevékeny tagját illeti, a ki egy pár évi tanulmányozásainak eredményét a nevezett egylet m. é. április havi kiadványában közzé tette s a melynek kiegészítéseül szolgálhatnak az én adataim.

Miután én Sill ur jegyzékét örömmel elfogadom alapul, reményem, hogy jelen és jövőbeli kiegészítéseim ellen annál kevésbé lesz kifogása, minthogy ő Erdély déli részét — én inkább az éjszakit kutatom, — ő a szebeni term. tudományi társulat — én ellenben az erdélyi muzeum egylet évkönyvei számára; — ő németül, — én magyarul munkálkodom. Mind ezeknél fogva szükségesnek vélem Sill ur jegyzékét ide igtatni és a kiegészítést hozzá csatolni.

Az Erdélyben eddig észlelt

Arachnidák.

Közli Sill Victor (Doleschall rendszeres jegyzéke nyomán.)

A) Aranina.

1. Mygalidae:

Atypus Sulzeri Latr.

2. Cellicolae:

Dysdera erythrina Walk.

Clubiona erratica Walk.

Amaurobius terrestris Koch.

" ferox "

" claustrarius "

Drassus luciugus Sund.

" murinus Hohn.

Drassus sericeus Koch.

" lapidicola Koch.

Melanophora subterranea Rch.

3. Lycosidae:

Lycosa vorax Sund.

" nivalis Koch.

" saccata Walk.

" fumigata Koch.

" pullata "

" umbraticola Koch.

" monticola Sund.

Ocyale mirabilis Koch.

" murina "

4. Saltici.

Calliethera scenica Koch.

" histrionica Koch.

Attus formicarius Walk.

" truncorum Koch.

" aeneus Hahn.

" falcatus Sund.

" pubescens Walk.

" quinquepartitus Latr.

" rupicola Koch.

" tardigradus Walk.

5. Thomisidae.

Thomisus diadema Koch.

" dorsatus F.

" capparinus Koch.

" globosus et var. F.

" viaticus L.

" audax Koch.

" horticola Koch.

" laevipes L.

" rhombicus Walk.

" (?) parallelus Koch.

Sparassus smaragdinus Walk.

6. Tubicolae.

Tegenaria domestica Walk.

" civilis "

Argyroneta aquatica "

Pholcus phalangioides "

7. Epeiridae:

Nephila fasciata Koch.

Epeira ceropegia "

" cucurbitina Walk.

" analis Koch.

" bicornis Walk.

" pulchra Koch.

" diadema L. (?)

" lutea Koch.

" sericata Koch.

" arundinacea L. (?)

" umbratica Sav.

" aurantiaca Koch.

" agelena "

" acalypha Walk.

" conica Walk.

" tubulosa Walk.

" nitidula Koch.

" sanguinea Koch.

Tetragnatha extensa Walk.

8. Theridionidae:

Linyphia montana Walk.

" resupina Koch.

" terricola "

Theridion varians Hahn.

Theridion sisyphum Waik.

" reticulatum Hahn.

" bicolor "

" 4 signatum "

" 4 guttatum Walk.

" castaneum Sund.

" saxatile Koch.

Pachygnatha Degeerii Koch.

Miciphantes isabellinus Koch.

B) Phalangida.

2-dik család Phalangida.

Trogulus niger Koch.

" carinatus Koch.

Ischiropsalis Helwigii Koch.

Egaenus convexus Koch.

" ictericus "

Opilio parietinus Hbst.

" Lucorum Koch.

" nigricans "

C) Scorpionida.

Chelifer ixoides Hahn.

" cancroides L.

" Panzeri Koch.

Obisium silvaticum Illig.

" fuscimanum Koch.

" dumicola Koch.

" carcinoides Koch.

Acarina.

Hydrachna impressa Müll.

Trombidium holosericeum L.

" pygiacum Koch,

" fuliginosum Herm.

" assimile Herm.

Tetranychus telarius Latr.

Cheiletus eruditus Schk.

Dermanyssus avium Dug.

Gamassus coleoptrarum L.

Oribates fuscipes Koch.

Ixodes ricinus L.

Argas reflexus Latr.

Kiegészítéseim betűrendben:

Agelena labyrinthica Walk.

(Kolozsvár).

Dysdera rubicunda Koch (Kolozsvár.)

Dolomedes limbatus Hahn

" fimbriatus Walk.

(Kolozsvár).

Epeira grossa Koch (Bányabükk).

" angulata Walk (Kol.)

" (Singa) Herii Hahn "

" scalaris Walk. (Kol.)

Linyphia frutetorum Koch. (Kol.)

" circumflexa "

Mithras paradoxus Koch (Sárpatak).

Sparassus ornatus Walk. (Kol.)

Theridium dorsiger Hahn. "

" redimitum Walk. "

(Mind a két változat, lásd Hahn et Koch Fig. 1053 és 1055).

A Thomisus parallelus Koch. elébe kérdő jelt alkalmaztam, minthogy Koch e név alatt nem irt

le pókot. Itt alkalmasint azt a pókot kell érteni, melyet a nevezett Auctor Thanatus parallelus név alatt (IV. kötet 87 lap, Fig. 307) alatt ismertet. A „Thanatus“ nemet én jogosultnak tartom, azoknál az okoknál fogva a melyeket Hahn a Thomisus oblongus et rhomboicus leírásánál (lásd H. és K. die Arachniden I-ső kötet 110. és 112. lapon) elősorolt. Egy pillantat a Koch által 1850 ben kiadott „Ueberſicht des Arachnidensystemſ“ 5-dik és utolsó füzetének 40-dik lapjára világosan mutatja: hogyan lett a Thanatus p. Thomisus p. Az Auctor ugyanis a VIII-dik családot Thomisidae, — öszvefogalva egybeveti az Eripus, Ocypete, Selenops, Delena, Thomisus, Xysticus, Artamus, Thanatus, Philodromus, Sparassus és Micrommata nemeket. E nemeket az Auctor az egymás közötti rokonság alapján rendszerezi s a különféle fajokat más nemekbe áthelyezi, — ugyan ez történik minden Synonymummal is.

E munkálatnál az, egy illető nembe bésorolt más nembeli fajok nemi (genericus) neveit egészen, ellenben a megmaradott fajokéit (a melyekre a nem eredetileg alapított) csak a kezdő betűkkel jelzi, ugy a Thanatus nemnél:

„VIII. Gattung. Thanatus.

1. Th. formicinus.
Thomisus rhomboicus.
2. Th. trilineatus.
Thomisus oblongus.
3. Thomisus striatus.
4. Th. parallelus.

Itt tehát: 1. Thomisus rhomboicus synonym a Th. (anatus) formicinussal, ez utóbbi azonban

ezentul egyedül jogosult; a 2. számnál hasonlóképpen; a 3-ik Thomisus striatus nem Synonymum, ugyan, de ezentul Thanatus; — 4-dik **Th.** parallelus megmarad eredetileg: Thanatus. A két egybevetett nemnek egyforma kezdő betűje idézte itt elé a tévedést.

Az Epeira diadema és Epeira arundinacea Auctorát szintén kérdőjeleztem. Szerintem ezeknek az Auctoruk: Walkenaer, a ki az Epeira nemet felállította s e két póknál Linnétől csak a faj- (species) neveket tartotta meg. Linné mind a kettőt az Aranea nemben ismertette.

A Scorpio europæust kihagytam a jegyzékből, minthogy csak sejtelemként vándorol jegyzékből jegyzékbe Erdélyben honos faj gyanánt. Azt hiszem „rendszeres“ jegyzékekből a sejtelmek bizton ki-maradhatnak.

Epeira Herii Hahn, — megjegyezem, hogy ezt a pókot Koch a Singa nembe helyezte át.

Epeira Genistae Hahn, Fig. 7. azonos a Koch által: Zylla acalypha név alatt (Fig. 530, 531) lefestett és leirt pókjával.

Záradéku kifejezem azt az ohajtásomat, vajha honunk többi állatseregei is egyszer valahára akadnának munkás kezekre!

Az Araneologusokat pedig mentse meg az ég a „mihi“ hajhászattól, melyre e szaknál bő az alkalom, nehogy a már amügy is jókora zavart növeljék és a hazánk bizonyos részén grassáló „Ent-deckungswuth“ által nevetség tárgyaivá váljanak.

Kolozsvárt, december 23-kán 1865.